

Katsauksia.

E. V. Ahtia 80-vuotias.

Marraskuun 12. p:nä 1947 täytti 80 vuotta murretutkimuksemme työsaralla suuresti ansioitunut mies, täysinpalvellut lehtori EDVARD VILHELM AHTIA. Lehtori A. (v:een 1891 saakka STARK) on kotoisin läntisen Uudenmaan ruotsinkieliseltä seudulta. Hän on syntynyt Tammisaaren lähellä sijaitsevassa, siihen aikaan Karjaan pitäjään kuuluneessa Dragsvikin kylässä (Karis Dragsvik). Hänen isänsä oli kauppiana Tammisaarella; äiti oli kotoisin Etelä-Ruotsista. Koulunkäyntinsä A. aloitti Tammisaaren reaalikoulussa, mutta muutti jo kesken ensimmäisen kouluvuotensa Viipuriin, jossa hän, asuen serkkunsa luona, jatkoi koulunkäyntiään Viipurin ruotsalaisessa klassillisessa lyseossa. Ylioppilaaksi hän tuli v. 1886. Jo kouluaikana hän oli harrastanut suomea ja oppinutkin sen täydelleen, vietettyään kesät vv. 1884 ja 1885 Säamingissä. Yliopistossa hän valitsi pääaineekseen historian, mutta sivuaineet ruotsin ja venäjän kieli, filosofia ja suomen kieli, erikoisesti kaksi viimeksi mainittua muodostuivat kuitenkin ennen pitkää hänen pääharrastuksikseen. Filosofian kandidaattitutkinnon hän suoritti v. 1889, jonka jälkeen tarttui viheriäksi oksaksi tarjoutuneeseen Viipurin ruotsal. klassill. lyseon venäjän kielen kollegan virkaan. Yliopistossa Ahtia oli seurannut mm. E. N. Setälän ja Julius Krohnin luentoja suomen kielestä ja kansanrunoudesta, ja näiden taitavien opettajien mukaansatempaava opetus oli singonnut häneen halun tutustua karjalaisiin ja karjalaismurteisiin. Tässä tarkoituksessa Ahtia matkusti kesällä 1898 Suojärvelle. Siellä hän joutui asumaan Kuik-

kaniemen kylässä sijaitsevaan Trofimovin taloon, josta myöhemmin tuli hänen appelsansa. Suojärvellä hän liittyi juuri Solokkaan (Solovetskiin) lähdössä olleeseen pyhiinvaeltajajoukkoon ja pääsi siten heti tekemään retken Itä-Karjalan halki. Matka tehtiin osittain veneellä, osittain maanteitse Äänislinnaan, sieltä laivalla Poventsaan ja täältä hevosella Sumaan ja laivalla Solokkaan. (Tällä matkalla Ahtia oli todennut Poventsan ja Suman välisen alueen venäjänkielisten asukkaiden muistuttaneen näöltään selvästi karjalaisia. Väestön kielessäkin oli ollut selvästi havaittavia karjalaisuuksia, mm. säännöllisesti paino sanan ensi tavulla.) Matkansa ja sen aikana saamiensa vaikutteiden johdosta Ahtia joutui Karjalan lumoihin, ja Karjala valtasi miehen lopulta kokonaan. Seuraavina vuosina Ahtia teki miltei joka kesä matkoja Itä-Karjalan eteläosiin harrastaen jo tällöin

E. V. Ahtia.

jossain määrin muistiinpanojen tekoa. Viimeisellä matkallaan v. 1907 hän oli Äänislinnassa joutunut asumaan perheeseen, jonka emäntä oli kotoisin Zaozeron (= Järventakuisen) kylästä itäisimmältä lyydiläissaarekkeelta. Emäntä oli kertonut, että mainitussa kylässä enää vain vanhimmat asujamet puhuivat karjalaa (= lyydiä), joten tuo saareke oli jo silloin venäläistymäisillään. Matkalta palattuuan Ahtia kirjoitti asiasta Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran silloiselle sihteerille A. R. Niemelle, mistä oli seurauksena, että SKS myönsi Ahtialle stipendin mainitun murteen sanaston keräämiseen aloittamiseksi. Työhön Ahtia aikoi ryhtyä v. 1908, mutta poliittisista syistä hän ei enää saanutkaan matkustuslupaa Itä-Karjalaan, vaan hänen oli ryhdyttävä suorittamaan stipendityötänsä Suojärvellä, jonka murre oli myös vielä keräämättä. Tästä alkoi Ahtian sanastonkeruu- ja tutkimustyö, jota kesti sitten yhtäjaksoisesti lähes kolme vuosikymmentä ja joka vieläkin täydennystyönä jatkuu. Jo v. 1907 Ahtia oli eronnut mainitusta kolleganvirastaan ja muuttanut Järvenpäähän, jossa hän talvisin valmisteli ja täydenteli kesäisin keräämiään murreaineiksia. Suojärven murteen sanastonkeruutyö jatkui — pääasiallisesti kesäisin ja loma-aikoina, sillä v. 1913 lehtori A. oli ryhtynyt Helsingin venäläisen lukion (Aleksandrovsckaja Gimnasijan) suomen kielen lehtoriksi — aina v:een 1919, jolloin se käsitti n. 54.000 sanalippua. Vv. 1921—23 Ahtia oli kesäisin Salmassa ja kokosi Aunuksenlinna ympäristökuntien, lähinnä Riipuskalan ja Nekkulan sanavarastoa, jota kertyi kaikkiaan n. 36.000 sanalippua. Mainitun työn valmistuttua hän ryhtyi kokoamaan Säämäjärven murteen sanastoa. Tämä työ kesti varsinaisesti v:een 1935, vaikka A. on sitä myöhemminkin muistiinpanoistaan täydentänyt. Säämäjärven murteen sanasto on arkistojemme suurin yhden murteen sanasto ja sisältää n. 120.000 sanalippua.

Näiden kolmen suursanaston keräämisestä muodostui Ahtian elämäntehtävä, todellinen suurtyö. Sanastonkerääjänä ja tutkimiensa murtei-

den tuntijana Ahtia on aivan omaa luokkaansa, jolla ei ole vertaista ainakaan meidän maassamme. Ahtian käyttämä tarkekirjoitus on puolikarkeata, siis sanasto- ja äännehistoriallisia tutkimuksia varten riittävän tarkkaa. Hänen sanastoissaan on pääpaino fraseologisella aineksella, mitä niissä, varsinkin Säämäjärven sanastossa, on erittäin runsaasti. Myös yhdyssana- ja johdannaisaines on niissä edustettuna, tekee mieli sanoa, mahdollisimman runsaasti. Kansatieteellisiä selityksiä sen sijaan on niukemmin. Lisäksi mainittakoon runsas paikannimi- ym. propriaines. Kun Ahtia on mainio aunukselaismurteiden taitaja, hänen esimerkkilauseensa ovat luontevia — elävästä kielestä saatujahan ne kauttaaltaan ovatkin — ja selityksensä ja käännöksensä luotettavia, joten sanastot ovat tutkijoille mahdollisimman hyvää lähdeainesta.

Eläytyminen karjalaisten oloihin ja kiintymys heihin ja heidän puhumaansa kieleen sekä toisaalta uskonnollinen ja valistusharrastus sai Ahtian ryhtymään karjalankielisen kirjallisuuden julkaisutyöhön sekä suunnittelemaan myös omaa »karjalan kirjakieltä». Viimeksimainitun tarpeellisuudesta voidaan olla — ja ollaankin — eri mieltä, mutta Ahtialla oli ryhtyessään tähän työhön vain tarkoitus tarjota venäjätaitamattomalle ja suomenkielistä painettua sanaa vaikeasti lukevalle karjalaisväestölle jumalansanaa näiden omalla kielellä, siis mutatis mutandis sama pyrkimys kuin Agricolalla aikoinaan (»kyllä se kuulee suomen kielen, joka ymmärtää kaikkein mielen»). Tämän harrastuksensa tuloksina Ahtia on kääntänyt karjalaksi (= keskiaunukselaismurteelle) *koko Uuden Testamentin*. Painettuina siitä ovat tosin ilmestyneet, tarkoitukseen sovellettua venäläistä kirjaimistoa käyttäen, vain Markuksen, Luukkaan ja Johanneksen evankeliumit, neljä apostolien kirjettä sekä kymmenkunta Raamatun eri kohtia sisältävää lentolehtistä. Suomalaista kirjaimistoa käyttäen Ahtia on lisäksi julkaissut kokoelmat »Rahvahan kandleh» (1922, 136 s.) ja »Vieronvirzie» (= hengellisiä lauluja; 229 s.; 1924), jotka sisältävät sekä alkuperäistä karjalaista kansanrunoutta ja -tietoutta että suomenkielisten runojen ja laulujen karjalannoksia. Suunnittelemaansa karjalan kirjakieltä palvelemaan Ahtia on laatinut »Karjalan kieliopin» (= äänne- ja sanaoppi; ilm. 1938) sekä johto- ja lauseopin ja suomalais-karjalaisen sanakirjan, jotka viimeksimainitut odottavat kustantajaansa. Näiden suurempien julkaisujen lisäksi Ahtialta on ilmestynyt vielä suuri joukko runojen käännöksiä ja muita kirjoitelmia varsinkin karjalaisten aikakauslehdissä.

Edellä on jo mainittu Ahtian valistuksenlevittämisharrastuksesta, joka muiden vaikuttimien lisäksi on kannustanut häntä julkaisemaan karjalankielisiä kirjoja ja kirjoitelmia. Mutta jo aikaisemminkin, nim. opintovuosinaan, hän osallistui innokkaasti osakuntansa, Viipurilaisen Osakunnan kansanvalistusharrastuksiin. Muistettakoon, että juuri hänen ehdotuksestaan ja hänen ponnistelujensa tuloksena perustettiin v. 1890 Viipurissa Etelä-Karjalan nuorisoseura, joka myöhemmin ulotti toimintansa useimpiin Kannaksen pitäjiin ja aikanaan oli merkittävä kansanvalistustekijä.

Ahtian kielentutkimusharrastuksiin läheisesti liittyvänä on vielä mainittava hänen toimintansa bibliografina. Hän on nimittäin ehtinyt sivutoinään toimittaa suomea ja sen sukukieliä sekä suomalais-ugrilaisia kan-

soja tavalla tai toisella käsittelevän kirjallisuuden luettelot vv:lta 1905—1912. Nämä perusteelliset ja runsastöiset bibliografiat ovat ilmestyneet »Finnisch-ugrische Forschungen»-sarjassa vv. 1914, 1922, 1929, 1933 ja 1938.

Kun tiedämme, että karjalaismurteiden noin 420.000 sanalippua käsittävästä sana-arkistosta suunnilleen puolet on lehtori Ahtian lannistumattoman, vuosikymmeniä kestäneen uurastuksen tulosta, huomaamme, minkä jättäiläistyön hän on suorittanut ennen kaikkea karjalaisuuden ja karjalaismurteiden tuntemisen hyväksi, mutta samalla koko kielentutkimuksemme hyödyksi. Vaatimattomana ja harrastukselleen uskollisena hän ei konsaan ole tavoitellut kunniaa eikä taloudellisia etuja, hänen pyrkimyksensä on ollut vain *halu saada pelastaa* karjalaisten kielen ja hengen aarteita unhoon joutumasta. Vaikka hänen korkea ikänsä oikeuttaisi jo vanhuudenlepoon, hän edelleenkin uutterasti täydentelee viimeksi keräämäänsä Säämäjärven sanastoa. Toivokaamme, että hänen sallittaisiin vielä kauan olla keskuudessamme, hänelle niin rakkaaksi käyneessä ja meille muille niin suuriarvoisessa työssä.

Kotikielen Seuran aikakauslehti pyytää lausua kunnioittavat, vaikkakin hieman myöhästyneet onnentoivotuksensa tälle karjalaisen hengen tuotteiden unhosta pelastajalle, sanastaja-nestorillemme.

Andakkah Jumal hänel pitkeä igeä da ylen äjjäl tervehyttä täl ilmal eläjes!

E. L.